

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu ol!

Dil ve Anlatım

CÜMLE TÜRLERİ

I) Yüklemine Göre Cümleler

a) İsim Cümlesi

Yüklemi isim soylu sözcük olan cümlelere **isim cümlesi** denir. Fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler de isim cümlesidir.

b) Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli fiil olan cümlelere **fiil cümlesi** denir.

O kadar da önemli değildir bırakıp gitmeler, arkalarında doldurulması mümkün olmayan boşluklar bırakılmasaydı eğer.

O gece yağmurun altında yürüdük.

Yağmur önce çiseledi sonra bardaktan boşalırcasına yağdı.

Yalnızlık onu yiyip bitiriyordu.

Şiir, bir dilin en son anlatım yeteneğidir.

Şairin dile bağlantısı, en son ölçüdedir.

Şair; dilin gelişmesinde, dilin sınırlarını genişletmekte büyük bir etkendir.

Her roman, hayat deneyiminin ürünü olduğu kadar belirli bir anlayışın ve kişisel hayat gücünün yansımasıdır.

Bütün hedefi iyi bir bölüm kazanmaktı.

Acılar, bitmeyen geceler gibiydi.

Onlar, anlayışlı insanlardır.

Zamanının en ünlü yazarıydı.

2) Yüklemin Yerine Göre Cümleler

a) Kurallı Cümle

Yüklemi sonda olan cümlelere kurallı cümle denir.

b) Devrik Cümle

Yüklemi sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

“Bizim Tiyatrosu” nun açılış törenindeyim. Bu tiyatro yeni bir bakış açısı getiriyor

tiyatromuza. Gururlandım bir sanatsever olarak. Bu işi üstlenmiş bir yöneticinin pürüzlü

diline takıldı kafam. Anadilimizin nasıl rezil rüsva edildiğine tanık oldum.

Gözlerine düşmesin gölgesi ayrılığın.

Bu dünya ona da başkasına da kalmaz.

Aksilik bu ya otelin kartını da düşürmüş.

Çizilmemiş resmisin sen ilkbaharın.

Fırsat bulursam onunla konuşacağım.

c) Eksiltili Cümle

Önce Dalamanda bir çay molası, sonra yola devam edeceğiz.

Bu akşam bize gelecek misin?

— Evet.

Tabağımda bir bulut / kadehimde gökyüzü

Borç vermekle düşman vurmakla

Bahçelerde yemyeşil ağaçlar...

Ekmek elden su gölden...

İsteyenin bir yüzü vermeyenin iki yüzü...

d) Açıklamalı Cümle

Bu gezide Türkiye'nin kuzeyini, Karadeniz'i, gezeceğiz.

Öğretmen Alper'e, şu en arkadaki çocuğa, fena halde sinirlendi.

O günler, lise günleri, hafızamda hala canlı.

3) Anlamına Göre Cümleler

a) Olumlu Cümle

b) Olumsuz Cümle

İnsan kendi gerçeğini konuşmalarında açığa vurur.

Söz, insanın bütün yönlerini ortaya çıkaran bir araçtır.

Sahnedeki oyuncu, çevresinden soyutlanmış insanı yansıtamaz.

Yalnızca kitaplara bağlı kalan bir aydın özgün düşünceler üretemez.

İnsanın olumlu ve olumsuz yönleri konuşmalarından anlaşılır.

Bilimsel dayanaktan yoksun bir düşünce zihinlerde sadece misafirdir.

Sözcüklere gereken değeri veremeyen hiçbir sanatçı toplumla bütünleşemez.

Şehrin alt yapısı böyle bir yağmura hazır değildi.

Ressam, bu tablosunda kırmızının göz alıcılığını vurgulamak istediğini söylüyor.

Senin oraya gittiğinden haberi yoktu.

Ne kalemi ne de defteri yanındaydı.

Seni anlamıyor değilim.

Ne ders çalışıyor ne de konuyu dinliyordu.

Burada yok yok.

Sonunda ona söylemeyecek değil miyiz?

Gel de bu çocuğa yapacağı işi anlat.

O da bizimle gelmek istemiyor değildi.

Hiç kimse son yapılan sınavda iyi bir puan almamış.

Sanki sen çok düzenlisin de bana laf söylüyorsun.

Atla da göreyim seni buradan.

Yaşam tarzı özgün olmayan biri, olgun bir yapıt ortaya koyamaz.

Öfkelenmek ve bağırmak, sorunları çözmez.

Hünerli insanların konuşmaları, ayıplarını örter.

Dilin şiirsel dünyasına girilmedikçe, kelimelerin estetik bilincine varılamadıkça güzel şiir yazılamaz.

c) Soru Cümlesi

Otobüsün saat kaçta kalkacağını biliyor musun?

Bu akşamki davete kaç kişiyi çağırdınız?

Neden anlamaz insan yanındayken kıymetini?

d) Sözde Soru Cümlesi

Bütün bunları ben mi söylemiřim?

Senin ne kadar alıřkan olduėunu bilmez miyiz hiç?

Onun ne tilki olduėunu bilmeyen var mı?

Buna özveriye böyle bir sonuç almak için mi katlandım ben?

Kim senden daha güzel olabilir ki?

4) Yapısına Göre Cümleler

- a) Basit Cümle
- b) Birleşik Cümle
- c) Sıralı Cümle

b) Birleşik Cümle

I- Girişik Birleşik Cümle

Yan cümlesi fiilimsi ile yapılan cümlelerdir.

Dün geldiğini söylediler.

Dün gelmişsin, bunu söylediler.

Özgür bir kafaya sahip olmayan kişiler, yeni düşünceler üretemezler.

İnsan doğru bildiğini her yerde söylemeye kalkışmamalıdır.

Yardıma muhtaç olanların ihtiyaçlarını gidermeye gayret etmeliyiz.

Caddelerin kenarlarına insanı büyüleyen çiçek bahçeleri yapmışlar.

Elektrikler kesilince ne yapacağımı şaşırdım.

Şu cadde üzerindeki dükkânlardan biri geçen hafta satılmış.

Ev tutulunca ev sahibi penceredeki “kiralık” yazısını kaldırdı.

Futbolcular kamp süresinin uzatılmasını istediler.

İnsan doğru düşünmeyi farklı bakış açılarıyla öğrenir.

Başka insanların düşüncelerinden yararlanmak zeki insanların işidir.

Çocukları anlayabilmeniz için onların düzeylerine inmeniz gerekir.

Bir yazarı tanımanın en iyi yolu, onun hakkında yazılanları okumaktır.

2- İ İçe Birleşik Cümle

Yan cümlesi cümle ile yapılan birleşik cümlelerdir.

Doktor, hastayı birkaç gün sonra taburcu ederiz, dedi.

Sürekli olarak bir daha onu sormayacağım, diyordu.

Apartmandaki herkes, sorunlar bitti, sanıyordu.

3- Mi'li Birleşik Cümle

Yan cümlesi mi soru edatı ile yapılan birleşik cümlelerdir

Söze başladı mı hiç susmak bilmezdi.

Dedem işine geldi mi çok iyi duyar.

Çok sinirlendi mi ağlardı.

4- Koşullu Birleşik Cümle

Yan cümlesi koşul ile yapılan birleşik cümlelerdir

Bir daha böyle konuşursan, seni gözden çıkarmak için hiç düşünmem.

Ödül alırsa kendini sanat çevresinde duyuracak.

Ağzıyla kuş tutsa ona yaranamaz.

5- İlgî Cümlesi

Yan cümlesi ki ile bağlacı yapılan birleşik cümlelerdir

Bağırma ki sesini duymasınlar.

Suyu kesin ki musluklar donmasın.

İyi öğrenmelisin ki doğru bilesin.

a) Basit Cümle

Uzun mesafeli koşular sabır ister.

Senin gibi bir dosta ihtiyacım var.

“Araba Sevdası ” mirasyedi bir paşa çocuğunun gülünç durumlarını sergiler.

Bunca zorluğu sabırla aşabilirsin.

Bizim şairlerin gerçekçi şiirleri de abartılılarla doludur.

Bundan böyle kendi kararlarına sadık kalacaktı.

Güzel sevgisi, hayat iradesinin de lsdr.

Bütün iddialar bir gerçeęi ortaya koyuyor bence.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

Bugünün işini yarına bırakma.

c) Sıralı Cümle

I- Bağımlı Sıralı Cümle

Öge ortaklığı bulunan cümlelerdir.

Geldi, biraz oturup gitti.

Adam, adamdan korkmaz, utanır.

Arkadaşlarımı ben teselli ediyorum sen kızdırıyorsun.

2- Bağımsız Sıralı Cümle

Öge ortaklığı bulunmayan cümlelerdir.

Okular kapanacak, öğrenciler tatile gidecek.

Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek.

Biz bu yönden gidelim sen peşimizden gelirsin.

Kalemi aldı, yazmaya başladı.

Tören bitmişti, konuklar dağılmaya başlamıştı.

Parası kalmamıştı, ne yapacağını bilemiyordu.

Ne yedi ne içti; olanca gücüyle çalıştı.

Hava kararıyor, ırgatlar köye dönüyordu.

Mahalle sakindi, herkes evine çekilmişti

Öğrencileri toplamış, gelişmelerden haberdar etmişti.

Mart yağar, nisan övünür.

Genç kız onu gördü, hemen tanıdı.

Dünya 50'lerin soğuk kış uykusundan 1968 baharında uyandı, o yıl geçmiş gelecekten ayrıldı.

O, kimseye bir şey söylemeden evden ayrılır, gezer, tozar, sonra da geri gelirdi.

Aradan üç yıl geçmişti, kimse arayıp sormuyordu.

Duvarı nem ,insanı gam yıkar.

At ölür meydan kalır; yiğit ölür şan kalır.

Vatan bütündür parçalanamaz.

Yaşlı biriydi, mahallede herkes onu iyi tanırdı.

Türküleri sever, çok güzel söylerdi.

Hava soğumuştı, kar yağmaya başlamıştı.

Kurt tüyünü değiştirir, huyunu değiştirmez.

Yazıyı bitirdim, sana gönderiyorum.

3- Bağlı Cümle

Bir bağlağla birbirine bağlana sıralı cümlelerdir.

Beni telefonla aradı ve bana gelemeyeceęini söyledi.

O da bizimle gelecekti ama işi çıktı.

Evi çok beęendik fakat o kadar paramız yok.

Sizinle gelmek istiyorum yalnız vaktim müsait değil.

ÖRNEK

(I) Yaşlılığın erdemleri üzerine bugüne değin neler söylenmemiş neler yazılmamış... (II) Cicero, Yaşlılık adlı yapıtında nasıl da över, yüceltir yaşlılığı; insanın bilgeleştığı, yaratma gücünün doruğa ulaştığı bir dönem diye adlandırır. (III) Yaşamın gerçek anlamına ancak bu dönemde ulaşmış kişi. (IV) Çünkü yaşlılık, deneyime dayalı, kavrama ve algılama gücünü keskinleştirip geliştiren bir okulmuş. (V) Bundan da öte, insanı değişik yönlerden durultup dinginleştiren, tutkuların her türünden arındıran sessiz bir güçmüş yaşlılık.

Bu parçadaki numaralandırılmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümle, biçimce olumsuz fiil cümlesidir.
- B) II. cümle, bağımlı sıralı cümledir.
- C) III. cümle, bileşik cümledir.
- D) IV. cümle, olumlu, kurallı cümledir.
- E) V. cümle, devrik isim cümlesidir.

LYS 2010

ÖRNEK

(I) İlk sahnesi 1930’larda başlayan ve bir maden mühendisinin çevresinde olup bitenleri anlatan bu film, olağanüstüydü. (II) Filme, Zonguldak’ın yirmi yıl önceki durumunu görme heyecanıyla gittim. (III) Filmde anlatılan olaylar çoğunlukla iç mekanlarda geçiyordu. (IV) Dış mekanlar, umduğumdan daha az kullanılmasına karşın oldukça etkileyiciydi. (V) Mühendisin, grizu gazını saptamak için madenci lambasıyla yaptığı ölçüm, filmin çarpıcı sahnelerinden biriydi.

Bu parçadaki numaralandırılmış cümlelerden hangileri ögelerin dizilişi bakımından aynıdır?

- A) I. ve II. B) I. ve V. C) II ve III. D) II. ve IV. E) III. ve IV.

LYS 2012